

Syyteoikeudeltaan vanhentuneita syytekohtia sisältänyt rikosasia

ASIAN VIREILLETULO

Valtioneuvoston oikeuskanslerista annetun lain 3 §:n 3 momentin mukaisessa rangaistustuomioiden tarkastuksessa kiinnitettiin huomiota Oulun käräjäoikeuden 9.6.2021 asiassa dnro R 20/1534 antamaan tuomioon nro 21/126129. Tuomion perusteella käräjäoikeus oli lukenut yhden vastaajan syyksi muun ohella vahingonteon, jonka tekoaika on ollut 21.10.2018, ja toisen vastaajan syyksi muun ohella vahingonteon, jonka tekoaika on ollut 11.12.2018. Alustavana selvityksenä käräjäoikeudesta hankittujen arkistopäiväkirjan ja tiedoksiantotodistusten perusteella mainittuja syytekohtia koskevat haasteet oli annettu tiedoksi ensiksi mainitulle vastaajalle 24.11.2022 ja jälkimmäiselle vastaajalle 12.12.2020 rikosten syyteoikeuden jo vanhennuttua.

SELVITYS

Asian ratkaissut Oulun käräjäoikeuden käräjätuomari on antanut asiasta apulaisoikeuskanslerin häneltä pyytämän selvityksen ja käräjäoikeuden laamanni lausuntonsa.

Käräjätuomari on selvityksessään 5.10.2022 myöntänyt, että hän on tuomiollaan lukenut molempien vastaajien syyksi syyteoikeudeltaan vanhentuneen rikoksen. Käräjätuomari on tuonut ilmi, että virhe on johtunut lukuisista hänen työtään kuormittaneista tekijöistä, joita ovat olleet

muun ohella koronapandemian aikaisen istuntotauon aiheuttama töiden ruuhkautuminen sekä laajan huumausainerikoskokonaisuuden käsitteleminen.

Laamanni on lausunnossaan todennut, että käräjäoikeuden henkilökunta työskentelee vuodesta toiseen kovan työpaineen alla ja että käsiteltäviin asioihin liittyy runsaasti yksityiskohtia, joiden tarkistaminen on luonnollisesti asian ratkaisijan vastuulla. Hän on ilmoittanut pitävänsä toivottavana, että ratkaisijoiden työskentelyä tukisi ajanmukainen asiankäsittelyjärjestelmä, joka huomauttaisi ennakolta mahdollisen virheen vaarasta.

Olen pyytänyt vielä asiassa lisäselvityksen haasteen antamisen viivytyksettömyydestä. Lisäselvityspyyntöni ohessa käräjäoikeudelle lähetettiin kysymyksessä oleville vastaajille asiassa annetut haasteet, jotka olin hankittanut nähtäväkseni. Haasteiden mukaan ne on annettu 16.11.2020 eli vasta asiassa toisen vastaajan syyksi syytekohtana 1 luetun 21.10.2018 tehdyn vahingonteon syyteoikeuden jo vanhennuttua. Toisen vastaajan syyksi syytekohtana 2 luetun 11.12.2018 tehdyn vahingonteon syyteoikeuden vanhentumiseen on haastetta annettaessa ollut aikaa vajaa kuukausi.

Käräjätuomari on 26.1.2024 antamassaan selvityksessä selostanut haasteiden tiedoksiantamisen prosessia ja siinä huomioitavia tekijöitä. Hän on todennut, että uuden rikosasian saapuessa katsotaan ensin istuntopäivä ja pyydetään asianomistajien vaatimukset, ja vasta tämän jälkeen annetaan vastaajille tiedoksi haaste, vaatimukset ja tieto pääkäsittelyn ajankohdasta sekä läsnäolovelvollisuudesta. Selvityksen mukaan edellä selostetusta käytännöstä poiketaan silloin, kun on tiedossa, että syyte vanhenee pian haasteen tultua vireille.

Asian arkistopäiväkirjasta käräjätuomari on todennut ilmenevän, että asia on toimitettu asianomistajalle tiedoksi vaatimuksen toimittamista varten tiedoksiantopäivämäärällä 27.5.2020 eli noin kolme viikkoa asian vireille tulon jälkeen. Asia ei käräjätuomarin mukaan ole siten jäänyt tarkoituksella tai huolimattomuudessakaan seisomaan. Käräjätuomari on lisäksi maininnut koronapandemian vuonna 2020 aiheuttamasta pätkittäin jatketusta rikosasioiden istuntotauosta, joka oli ollut olosuhteena täysin poikkeuksellinen ja osaltaan vaikuttanut virheen tapahtumiseen. Hän on todennut, että hänen on mahdotonta muistaa, miksi vastaajat eivät saaneet aikaisemmin tietoa haastehakemuksesta.

Käräjäoikeuden laamanni on antamassaan lausunnossa viitannut käräjätuomarin lisäselvitykseen. Lisäksi hän on todennut, että pandemian aiheuttaman istuntotauon aiheuttaman ruuhkan ohella lainkäytön olosuhteet ovat olleet poikkeukselliset myös siten, että vuonna 2020 tuli vireille tuntuvasti aikaisempia vuosia enemmän uusia rikosasioita. Laamanni on viitannut myös tuomioistuinten perusrahoituksen ja muun muassa henkilöstöresurssin alimitoitukseen.

TUOMION PURKU

Korkein oikeus on 14.12.2022 antamallaan päätöksellä (nro 1942, dnro H2022/127) apulaisoikeuskanslerin hakemuksesta purkanut käräjäoikeuden tuomion kyseisten vastaajien syyksi luetuttujen syyteoikeudeltaan vanhentuneiden tekojen, toiselle vastaajista määrätyn 20 päiväsakon suuruisen yhteisen sakkorangaistuksen ja 80 euron suuruisen rikosuhrimaksun sekä toiselle vastaajista määrätyn 50 päiväsakon suuruisen yhteisen sakkorangaistuksen ja 80 euron suuruisen rikosuhrimaksun osalta sekä hylännyt kyseisiä tekoja koskeneet syytteet. Se on palauttanut asian Oulun käräjäoikeuteen uuden rangaistuksen ja rikosuhrimaksujen määräämiseksi.

Käräjäoikeus on tuomiollaan 13.4.2023 (nro 23/115349, dnro R 22/4125) määrännyt ensiksi mainitulle vastaajalle 14 päiväsakon suuruisen sakkorangaistuksen ja 80 euron suuruisen rikosuhrimaksun sekä jälkimmäiselle vastaajalle 30 päiväsakon suuruisen sakkorangaistuksen ja 40 euron suuruisen rikosuhrimaksun.

RATKAISU

1 Käräjätuomarin menettelyn arviointi

Rikoslain 8 luvun 1 §:n 2 momentin 4 kohdan mukaan syyteoikeus vanhentuu, jollei syytettä ole nostettu kahdessa vuodessa, jos ankarin rangaistus on enintään vuosi vankeutta. Rikoslain 35 luvun 1 §:n mukaan vahingonteosta tuomittava enimmäisrangaistus on enintään vuosi vankeutta.

Rikoslain 8 luvun 3 §:n 1 momentin mukaan syyte katsotaan vanhentumisajan kulumisen katkaisevalla tavalla nostetuksi, kun syytettävälle on laillisesti annettu haaste tiedoksi.

Tuomioistuinlain 9 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan tuomarin on virkatoimissaan oltava tunnollinen ja huolellinen.

Käräjäoikeuden puheenjohtajana asiassa toiminut käräjätuomari on selvityksessään myöntänyt, että asiassa kaksi vahingontekoa koskevaa syytekohtaa ovat olleet vanhentuneita, mikä oli jäänyt häneltä huomaamatta.

Rangaistuksen tuomitseminen rikoksesta, josta lain mukaan ei voi enää seurata rangaistusta, on omiaan heikentämään luottamusta lainkäyttötoiminnan asianmukaisuuteen ja vaarantaa merkittävästi vastaajan oikeusturvaa. Virhe on lähtökohtaisesti luonteeltaan vakava ja sijoittuu tuomarin tehtävien ydinalueelle eli lainkäyttöratkaisun tekemiseen.

Kyseisenlainen virhe saattaa vakavuutensa perusteella tulla arvioitavaksi rikoslain 40 luvun 10 §:ssä tarkoitettuna tuottamuksellisena virkavelvollisuuden rikkomisena. Rikosvastuu edellyttää mainitun pykälän mukaan kuitenkin, että teko ei sen haitallisuus ja vahingollisuus ja muut tekoon liittyvät seikat huomioon ottaen ole kokonaisuutena arvostellen vähäinen.

Korkein oikeus on todennut ratkaisukäytännöstään ilmenevän, että vähäisinä ei ole pidetty sellaisia virkavelvollisuuden rikkomisia, jotka ilmentävät tekijässä välinpitämättömyyttä virkavelvollisuuksia kohtaan. Rangaistussäännöksen tavoitteena olevan virkatoiminnan asianmukaisuuden turvaamisen kannalta rangaistusvastuuta ei sen sijaan ole perusteltua ulottaa sellaisiin yksittäisiin tekoihin, jotka jäävät tekijän syyllisyyden asteen kannalta vähäisiksi ja jotka eivät muutoinkaan edellytä rangaistuksen tuomitsemista ([KKO 2020:78](#) kohta 19 ja [KKO 2022:31](#) kohta 8).

Oikeuskanslerin ratkaisukäytännössä tuottamuksellista virkavelvollisuuden rikkomista on pidetty vähäisenä tapauksissa, joissa vanhentuneesta rikoksesta rangaistukseen tuomitsemisesta ei ole aiheutunut vastaajalle haitallisia täytäntöönpanoseuraamuksia eikä tuomarin menettelyyn ole liittynyt sen moitittavuutta lisääviä seikkoja, kuten esimerkiksi syyteoikeuden vanhentumista tuomarin oman laiminlyönnin seurauksena. Vakiintuneen seuraamuskäytännön mukaan kärjätuomarille on tällöin annettu virheestä huomautus.

Oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 5 luvun 8 §:n 1 momentin ensimmäisen virkkeen mukaan jollei asiaa luvun 6 §:ssä säädetyllä tavalla heti jätetä tutkimatta, tuomioistuimen on viipymättä annettava haaste.

Kärjätuomari on edellä selostetuin tavoin tuonut ilmi ryhtyneensä asiassa viivytyksettä toimenpiteisiin asianomistajien vaatimusten selvittämiseksi. Kärjätuomari ei ilmoittamansa mukaan ole kuitenkaan kyennyt enää muistamaan, minkä vuoksi vastaajat eivät olleet saaneet tapahtunutta aiemmin tietoonsa heihin kohdistuneita rangaistusvaatimuksia.

Yhdyn kärjätuomarin toteamukseen, ettei asia ollut jäänyt häneltä toimenpiteittä sen tullessa vireille. Kuitenkin kysymyksessä olevien vastaajien haasteet on asiakirjaselvityksen perusteella annettu vasta yli viiden kuukauden päästä siitä, kun asia oli toimitettu tiedoksi asianomistajille. Tässä vaiheessa haasteiden tiedoksiantojen määräpäiväksi on asetettu 8.1.2021, vaikka havaittavissa olisi ollut, että toisen vastaajan syyksi syytekohtana 1 luetun vahingonteon syyteoikeus oli jo vanhentunut ja toisen vastaajan syyksi syytekohtana 2 luetun vahingonteon syyteoikeuden vanhentumiseen oli aikaa enää vajaa kuukausi. Vaikuttaisi siten siltä, että kyseisten syytekohtien vanhentumisvaaraa ei ole haasteita antaessa ja niiden tiedoksiantojen määräpäivää asetettaessa huomattu.

Vaikka on sinänsä ymmärrettävää, että koronapandemiasta aiheutunut istuntotauko on ollut tilanteena poikkeuksellinen ja muun ohella hankaloittanut istuntopäivien sopimista, ei tätä voida pitää oikeudellisesti hyväksyttävänä syynä sille, että mainittujen rikosten syyteoikeudet asiassa ovat päässeet vanhentumaan, kun otetaan huomioon, että niiden vanhentumiseen on ollut asian tullessa vireille kärjäoikeudessa kuitenkin vielä noin puoli vuotta aikaa. Edellä kerrottuun nähden syyteoikeuden vanhentumiseen on vaikuttanut kärjätuomarin oma menettely asiassa. Hän ei arvioni mukaan ole antanut asiassa haastetta oikeudenkäynnistä rikosasioissa annettussa laissa edellytetyllä tavalla viipymättä.

Kärjätuomarin huolimattomuutta asian käsittelyssä ilmentää se, ettei hän asian käsittelyn missään vaiheessa ole kiinnittänyt huomiota tekojen syyteoikeuksien vanhentumiseen eli ei antaessaan haasteen, johtaessaan prosessia pääkäsittelyssä eikä myöskään asiaa ratkaistessaan. Oikeudenkäynnissä oli näin ollen useita vaiheita, joissa kärjätuomarin olisi asian käsittelystä vastaavana tuomarina tullut kiinnittää huomiota siihen, ettei syyteoikeudeltaan vanhentunutta rikosta voida käsitellä, saati siitä tuomita.

Toisaalta menettelyn vähäisyyttä rikosoikeudellisesti arvioituna puoltaa se, ettei virheestä käytettävissäni olevien tietojen mukaan ole aiheutunut vahinkoa asian vastaajille. Virhe on korjautunut apulaisoikeuskanslerin haettua tuomion purkua korkeimmalta oikeudelta. Syyteoikeudeltaan vanhentuneissa vahingonteoissa ei ole ollut kyse käsiteltävänä olleen rikoskokonaisuuden ainoista syytekohtista, ja oikeudenkäynti on ollut samojen sekä toisten vastaajien muiden syytekohtien käsittelemiseksi tarpeellinen.

Kun kärjätuomarin menettely lähtökohtaisesta vakavuudestaan huolimatta edellä kerrotuilla perusteilla olisi rikosoikeudellisesti arvioituna tuottamuksellisen virkavelvollisuuden rikkomisen tunnusmerkistössä tarkoitettu tavoin vähäinen, ei hänen ole ollut syytä epäillä syyllistyneen asiassa rikokseen. Näin ollen hänen menettelyään on tutkittu ainoastaan laillisuusvalvonnallisesti toimituttamatta asiassa esitutkintaa.

2 Tietojärjestelmien lainkäyttöä tukevat toiminnallisuudet

Oulun kärjäoikeuden laamanni on lausunnossaan todennut pitävänsä toivottavana, että asiantuntijajärjestelmä huomauttaisi ennakolta syyteen vanhentumisen vaarasta järjestelmään syötettyjen tekopäivän ja tiedoksiantopäivän perusteella.

Kärjäoikeuksien käytössä olevien tietojärjestelmien kehittämistarpeista kärjäoikeuksien laillisuusvalvonta-asioissa antamissa selvityksissä esiin tuotuja näkemyksiä on välitetty Tuomioistuinviraston tietoon (ks. muistio apulaisoikeuskanslerin laillisuusvalvontakäynnistä Tuomioistuinvirastoon 22.11.2022 dnro [OKV/2387/71/2022](#), apulaisoikeuskanslerin päätökset

18.10.2022 dnro [OKV/1545/30/2022](#) ja 25.10.2022 dnro [OKV/1630/30/2020](#) sekä päätökseni 2.1.2023 dnro [OKV/1729/31/2022](#)).

Päätöksissään apulaisoikeuskansleri on todennut, että tietojärjestelmien mahdolliset syyteoikeuden vanhentumista koskevat muistutukset voisivat hyödyllisesti tukea yksittäistä tuomaria ratkaisutoiminnassaan. Lisäksi hän on rikosprosessin sujuvoittamista arvioineen työryhmän muistiosta oikeusministeriölle 30.8.2023 antamassaan lausunnossa (dnro [OKV/880/21/2023](#), s. 10-11) todennut pitävänsä tärkeänä työryhmän esiin tuomaa ajatusta lisätä AIPA-järjestelmään toiminnallisuuksia, jotka ehkäisisivät tuomitsemistoiminnassa tapahtuvia inhimillisiä virheitä.

Yhdyn osaltani apulaisoikeuskanslerin asiasta esittämiin näkemyksiin. Totean syyteoikeuden vanhentumisajan huomioon ottamisen osalta lisäksi, että tuomioistuinten tietojärjestelmien lainkäyttötoimintaa tukevat toiminnallisuudet voisivat vanhentuneiden rikosten syyksilukemisen välttämisen ohella parhaimmillaan ehkäistä jo haastetta annettaessa ja, kuten nyt arvioitavana olevassa tapauksessa, sen viimeistä tiedoksiantopäivää asetettaessa tapahtuvia virheitä. Korostan kuitenkin samalla, että toimintaa tukevien teknisten apuvälineiden mahdollinen kehittyminen ei poista tuomarin vastuuta lainkäytön lainmukaisuudesta, ja että toisaalta käytettävissä olevien tietojärjestelmien ratkaisutoimintaa tukevien toiminnallisuuksien puuttuminen ei oikeudellisesti hyväksyttävällä tavalla selitä lainkäytössä tapahtuneita virheitä.

3 Johtopäätökset ja toimenpiteet

Käräjätuomari on edellä kohdassa 1 arvioimallani tavalla menetellyt lainvastaisesti tuomittessaan kaksi vastaajaa rangaistukseen syyteoikeudeltaan vanhentuneista teoista. Lisäksi käräjätuomari ei arvioni mukaan ole antanut asiassa heille haastetta oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetussa laissa edellytetyllä tavalla viipymättä.

Valtioneuvoston oikeuskanslerista annetun lain 6 §:n 1 momentin mukaan, jos virkamies, julkisyhteisön työntekijä tai muu henkilö julkista tehtävää hoitaessaan on menetellyt lainvastaisesti tai jättänyt velvollisuutensa täyttämättä, oikeuskansleri voi antaa asianomaiselle huomautuksen vastaisen varalle, mikäli hän ei harkitse olevan tarvetta syytteen nostamiseen.

Annan mainitun lainkohdan nojalla käräjätuomarille hänen edellä kerrotusta menettelystään huomautuksen.

Käräjäoikeuden menettely asiassa ei anna aihetta muihin toimenpiteisiin.

Lähetän päätökseni tiedoksi Rovaniemen hovioikeudelle ja tuomioistuinten tietojärjestelmien kehittämisestä edellä kohdassa 2 esittämieni näkemysten vuoksi tiedoksi myös Tuomioistuinvirastolle.

Tämä asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti.

Apulaisoikeuskanslerin sijainen

Petri Martikainen

Oikeuskanslerinsihteeri

Leo Lahtinen